№ 236 ნოემბერი 9, ოთხშაბათი 1888 ნოემბერი 9, ოთხშაბათი № 236

გაზეთი ღირს

თვეში							
12	. . . . .	10	—	6	. . . . .	6	—
11	. . . . .	9	50	5	. . . . .	5	50
10	. . . . .	8	75	4	. . . . .	4	75
9	. . . . .	8	—	3	. . . . .	3	50
8	. . . . .	7	25	2	. . . . .	2	75
7	. . . . .	6	50	1	. . . . .	1	50

ცალკე ნომერი — ერთი შაური

ივერია

გაზეთის დასაკვეთად და კერძო განცხადებათ დასაბეჭდად უნდა მიმართონ: თვითონ რედაქციისა ფერილინის ქუჩა, ბასტამიოის სახლი, № 5, ხიდ-ქალის ს

ნად საინტერესოდ არ დაინახავს ჩვენი მკითხველი, შეიწყნარა ბევრი შენიშვნა თუ ხმასანთა და თუ საფინანსო კომისიისა.

*** ამას წინად მოხსენებული იყო, რომ ბ-ნს ივ. არასხანიანს ნება-რთვა მიეცეოდა ტფილისში ბეჭდოს ყოველთვიური სომხური ჟურნალი „მურჯ“. ეხლა ბ-ნი არასხანიანი აცხადებს, რომ ჟურნალის ბეჭდვას დაიწყებს მომავალის წლის იანვრიდგანაო. განცხადებაში თანამშრომელთა შორის მოხსენებულია ბ-ნი ი. ბახტაძე (ხონელი).

*** წარსულის თვის გასულს ბ-ნს გრენს, ტფილისის გუბერნიის სასოფლო სკოლების ინსპექტორს, გაუსინჯავს წინამდებარინთ - კარის სამეურნეო სკოლა და ფრიად მოსწონებია. ბ-ნს გრენს სკოლის დათვალერში ჩაუწერია შემდეგი: „Училище осмотрѣно мною 25 Октября 1888 года и найдено во всѣхъ отношеніяхъ превосходнымъ.“ (სასწავლებელი დავთვალეიერე 25-ს ოქტომბერს 1888 წლისს და ვპოვე, რომ იგი ყოველ მხრივ ჩინებულს მდგომარეობაშიაო).

*** შარშან შემოდგომაზე, ოქტომბერში, შეურაკცხყეენ მოქმედებით დაბა მანგლისში ტფილისის მაზრის სამოსამართლო ბოქაული თ—ი ციცაშვილი, რომელიც წასული იყო მანგლისს და უნდა გადაეხდევინებინა. გლეხ-კაცებ იაროვებისათვის ვალი. ეს საქმე ოლქის სასამართლომ გადაჩინა და იარაღებს გადაუწყვეტა არესტანტის როტებში გაგზავნა მთავრობის მოხელეს შეურაკცხყოფისათვის იმ დროს, როცა იგი თავისს თანამდებობას აღსრულებდა. დღეს კიდევ გაასამართლა იმავე სასამართლომ მანგლისის მამასახლისის თანაშემწე, რომელსაც ჰბრალდებოდა, რომ ხელი არ დასჭრა ბოქაულის დასახსნელად და არ მიეშველაო. ოლქის სასამართლომ გაამართლა მამასახლისის თანაშემწე გუშინ-წინ, 7 ოქტომბერს.

*** სოფ. ბეჟითუბანი (შორაპნის მაზრა): წარსულის თვეის 29-ს ბეჟითუბნის საზოგადოების სასამართლოში, სხვათა შორის, ერთი საყურადღებო საქმე გაირჩა და, თითქმის, კიდეც გადასწყდა. აი ეს საქმეც: სოფელ ჩრდილის სიახლოვეს, ახო მიწაში, სახელდობრ „ფიქვნარში“, საბძელი მდგარა სოფელ დეისის მცხოვრებელის გლეხს ბუბრიკაშვილისა. საბძლის სახურავზედ მდგარა დიდი ჩალის ბულული; საბძელში ყოფილა აგრეთვე თერთმეტი ეჩარა (იმერული ურემია) მოტეხილი, გარჩეული ტარო სამინდი, ორი კოდი ლობინო და სხვა-და-სხვა ავეჯეულობა. ყოველივე ეს ისე დამწვარა და დანაცრებულა მთაში, რომ ქრისტიანს კაცს ეერაფის გაუგია და ეერ შეუტყვია. საწყალმა გლეხმა ბუბრიკაშვილმა არ იცოდა თერმე, თუ როგორ და რა გზით მოეელო საქმისათვის. ბეერის გამოკითხვისა და გამოძიების შემდეგ ბუბრიკაშვილმა უჩიელა სოფ. ჩრდილის მცხოვრებლებს, რომელთა ბავშვები, როგორც გაეგო მომჩიენს, იმ დღეს, იქ საბძლის სიახლოვეს ყოფილიყვენენ, ცეცხლი ნთებოდათ და საქონელი ეძოვებინათ. როგორცა ესთქვით, წარსულის თვის ოც-და-ცხრას სასოფლო კანცელარიაში ამ საქმისათვის დაიბარეს ხუთი კომლი კაცი. მოპასუხეებმა, ხუთმა კომლმა გლეხ-კაცმა, უარი განაცხადეს და ამბობდნენ, რომ საბძელი არც ჩვენგანა და არც ჩვენის შვილებისაგან არ არის დამწვარო და, ასე გასინჯეთ, იმ დღეს იქ ჩვენი შვილები სულაც არა ყოფილანო. ამ ნაირის პასუხით გლეხები ეერ განთავისუფლდნენ ბრალისაგან. მოსამართლე „სუდიებმა“, ბეერის ფქერის შემდეგ, ესეთი განაჩენი დაადგინეს: «ერთის თვეის განმავლობაში მოპასუხე გლეხებმა სოფ. ბაბის წმინდა გიორგის ეკკლესიაში უნდა შეჰფიცონ მომჩიენს, რომ არც ისინი და არც იმათი შვილები იმ დღეს იქ არა ყოფილან და არც დაუწვეთ საბძელი; უკეთუ ხსენებულის ვადის განმავლობაში მოპასუხე გლეხები არ დაიფიცავენ, მაშინ

*** ბაბის ეკკლესიაში ფიცის დამნაშავეედ იქმნებიან ცნობილნი და ღირებულს ფასს წანაფდენისას გადაიხდიან. საბძელი და ჭარნახული, როგორც გვახსოვს, რვა თუმნად იყო დაფასებული...

აქ შემდეგი უნდა მოეახსენოთ მკითხველს: საზოგადოდ გლეხ-კაცს ისე ეშინიან ფიცისა, რომ რაც გინდა მართალი ეგულვ?ოდეს თვეი, ეერ დაიფიცავს ხატსა და ჯვარზედ ასე მცირე საქმისათვის, მეტადრე ამ საქმეში, რადგანაც იცის, რომ მწყემს ბავშვისაგან მართალს ეერ შეიტყობს და ეერ გაიგებს. ამიტომ სასურველია, რომ ამ საქმეს გულ-გრილად არ მოეკიდნენ და ამ ნაირად რომელმამე მართალმა გლეხმა ტყუილ-უბრალოდ არ გადაიხადოს დამწვარის საზღვეევ რვა თუმანი ფული.

◆◆

დაბა ბ სოფელი

(მოწერილი ამბავი)

ბურია. გასულ ზამთრიდგან დაწყებული ვიდრე ამ მდგომარე ოქტომბრის თთვემდე ძალიან კარგი ამინდები დაიჭირა გურიაში; არც ნამეტარი წვიმები იყო, არც ნამეტარი გვალვა და არც ძლიერი ქარი. ამ ოქტომბერმა-კი წვიმები დაიწყო, წვიმები გაატარა და ამ ბოლოს კიდეც ჩამოგვითოელიანა. დღეს (31 ოქტომბერს) გურიის არე-მარე თოელით მოთეთრებულია (ოქტომბრის თთვე ა გურიაში თოელი ძლიერ იშვიათი ამბაია!). მაგრამ ამ ერთის თთვის აღი ტარაში არაფრად გამოჩნდება, რომ შეეადგროთ გასულ თთვეების ნასაკეთაარს. სწორედ ღვთის შეცოდება იქნება, რომ გურულმა კაცმა წრეეანდელ ამინდებზე და მოსაეალზე საყეედური თქვას. როგორც ჩვენში იტყეიან, წელს წვ. ელიამ სიკეთის თვალით მოჰხედა გურულებს და წმ. გიორგიმ-კი სიუხვის კალთა დაიბერტყა ჩვენს ყანებში. გურულმა მუშებმა გამოკატრეს თავიანთი ნალიები (სასიმინდოები) ღომ-სიმინდოთ. „ბამეშჩიკებმა“ და მათმა მოურავებმაც

ბომ მუშებზე კიდეე უფრო მოითხეს ხელი წლეანდელის მოსავალთან.

სამაგიეროდ ბახუსი ძალიან მოწყენილი და დალრეგმილი შეგვეექნა, რადგანაც გურიაში ეაზები ნაცარმა სულ ერთიანად შემუსრა. ის დალოცვილი, აქამდე დაწუნებული, «ადესაი-ც-კი (იზაბელას ეაზი) დაკრიანდა და ი შეეიათად თუ ვიმე ახალ-წლამდე სამყოფი მოსეელოდეს. არ ვიცი-კი, ღვთის წინაშე, წელს რით-ღა ჩაიმბიარულებენ ხახას, „აბადელას“ დროს, ჩვენი მხიარული გურულები? ნიშანში-კი ეტყობათ, რომ რუსეი „აჩიშჩენნაია“ უნდა შემოიღონ ხმარებაში. აბა როცა ეს ფიცხელი სასმელი (არაყი) და ფიცხელი გურულები ერთად შეეყრებიან, მაშინ ენახავთ სეირს, მაშინ შეეესწრებით ხანჯლების ტრიალს!

**

მორჩენენ რა ნამუშაერის აღებასა და მოიმსუყეს რა გული კარგის მოსავალით, გურულები ეხლა ფუნს უდებენ თავიანთის ეკკლესიების შენობებს— ძველია, არ გეეკადრება, უკეთესი აეაშენოთო. ოცამდე სოფელი-კი იქნება დღეს გურიაში, რომ ეკკლესიების ქვითკირის შენობების აგებისათვის ფაცი-ფაცობს და ათასობით ფუთს აგროვებს ამ საგნისათვის; თვითოოულ კომლზე ასი-ორასი მანეთი გაეწერეს. ოცამდეა ღარიბები-კი წიწმატობენ— არ შეგვიძლია ამდენს ფულის გადახდა, ამდენი ფული რომ გადაეიხადოთ, სულ გაეენადგურდებთ, ფუტი (კომლი) გაგეიცოდეთაო, მაგრამ, როგორც ყველგან, ისე ჩვენშიაც ღარიბ-უბედურის სურეილი მდიდარ-შეძლებულის სურეილის კუდი გახლავთ.

ეხლა საქმე იმაზე მიდგა თუ რამელს ადგილს ააშენონ ახალი ეკკლესიები. ადგილის გამოჩრეევამ დასდასობა და დაეიდარაბა გამოიწეია. ყველა კუდამწყერა ჩვენებურს მდიდარს უნდა, რომ ეკკლესია მის სიახლოვეეს აშენდეს. ამ გეარმა სურეილმა და დას-დასობამ ამას წინად იმსხვერპლა აქაური ერთი გამოჩენილი კაცი, რომელიც ერთის დასის მოთაეედ ითვლებოდა.

დახ-დასობის საქმე მეტად გაამწეაეეს დედაბრებმა, რომელთ ღამ-ღამობით ანგელოზები ეცხადებათ და ეუბნებიან: აქა და აქ უნდა დასდგან ეკკლესიაო. საჭირ-ბოროტი ის არის, რომ ყველა დასს თავიანთი სახელგანთქმული, ანგელოზთან მოსაუბრე დედაბერი ჰყაეს და ერთი დასი მეორეს არ უყურებს, რადგანაც თაეისის დედაბერის სიტყეები მიაჩნია ჭეშმარიტებად. ღმერთმა ჰქმნას, რომ მშეიდობიანად და უსისხლოდ დაბოლოეებულიყოს ეგ საქმე ჩვენში! თუმცა-ღა-კი ჩვენ ჩვენობით იმედი არა გეაქვს ასეთს გამწეაეებელს საქმის მშეიდობიანად დაბოლოეებისა, მეტადრე მაშინ, როცა საქმე მიეარდნილია ისეთს მოცეკეურებზე, როგორიც სოფლის დედაბრებია!..

**

ყველა ყეელაა, მაგრამ ამ ეიღაც ყაჩაღებმა შინის ზარი დასცეს დღეს გურიის მკეიდრთ; ამ ყაჩაღების შინით დღეს ჩვენში ხუთი-ექვსი კაცი თუ არ არის ერთად, ისე გზად წასელას ეეღარაეინ ჰბედეს; ქალები და ბავშვები სახლიდგან ეეღარ გამოჰპანტებულან, ზოგიერდები ეე'ც თაეიანთ სახლში გახლაეან უშიშრად. აგერ ერთი კეირა არ არის მას შემდეგ, რაც სოფ. ჩიჩხათში ერთის გლეხის ჯალაბს დაეცნენ ყაჩაღები, საწყალი სახლის უფროსი კაცი სულ ერთიანად დაჰკეესეს, თუ რამ ნიეთი ებადა, წაართეეს და გაუდგნენ თავიანთს გზას. ხარსა, ძროხის და სხვა საქონლის მოპარეას ხომ საზღეარი არა აქეს; ოზურგეთის სიახლოეეს ისე დღე არ გაიელის, რომ ეისმე საქონელი არ მოჰპარონ.

სამწუხარო და თან სასაცილო კიდეე ის არის, რომ ზემოხსენებული ყაჩაღები ზნეობითს მოძღერობასაც ჩემობენ. ადამიანს, რომლის ჯიბეებს ეს ყაჩაღები „ობისკ“-ს უშრებიან, თუ არაფერი აბადია, ესე იგი ან ფული და ან ნიეთი თუ არა აქეს, სულ პანღურის ცემით დაყეენ,—როგორ იქნება ასე ხელ-ცარიელი გზაში წასელაო! მეორეხელ არ მოგეიდეს ეგ ბაიყუშობა, თორემ სულს ამოგწედითო!

აღარა ჰქონდა, ამიტომ ეშინოდა ირემი არ გამექცესო. ადგა და დანას ლესვა დაუწყო. ირემმა რომ ეს დანახა ერთი შეტა და უცბად, უცნაურად ბებრად გადაიქცა. მონადირემ რომ ეს დაინახა, შეეშინდა, მაგრამ თავს ყაირათი და იმედი მისცა: ადგა ზეზე დანიანი და ყურება დაუწყო ბებერს. ბებერმა, ბეერის ცქერის შემდეგ, ცმაეფილს ტკბილი ლაპარაკი დაუწყო. გაჯავრებული, შეშინებულ-შემკრთალი მონადირე ტკბილმა სიტყვამ ძლიერ მოალბო; ამიტომ ამანაც დაუწყო საუბარი ბებერსა და უამბეს ერთიერთმანეთს თავ-თავიანთი თავგადასავალი. ბებერმა სთხოეა მონადირეს და უთხრა: „წამოდი, მეწეიე ჩემს სახლშიო“. წაჰყეა მონადირე. მიეყანა ბებერმა ცმაეფილი ერთ კლდესთან, აიყანა ამ კლდეზედ და მაღლიდგან დანახეა თავისი სახლი ქვეეით, ეკაე მინდორზედ მდგომარე, რომელსაც გარშემო, ოთხიე-კუთხე, ტყეები და მაღალი მიუეალი კლდეები ერტყა. ცმაეფილს მონადირეს იქ ჩასელა არ უნდოდა, მაგრამ ბებერი აღარ ეშეებოდა და რაღას იქმოდა, ადგა და წეიდა. როდესაც ჩაეიდნენ ქვეეით ეკაეში და დაისეენეს, მოჰკეენენ ნარდს თამაშობახ. თამაშობა ნარდისა სანაძლეოზედ იყო. სანაძლეო იყო ამ ნაირი: ბებერმა უთხრა: „თუ მე გაგჯობო, იკოდე, რომ გაგაქვეავ, აი ასე, როგორც ამ ქვებს ჰხედაო“ (იქვე მინდორზედ მრაკალი გაქვეავებული ხალხი ეყარა); თუ შენ მაჯობებ, მაშინ აი, ჰხედე სამს წკეპლასა: ერთს გაქვეავნა შეუძლიან, მეორეს—გაცოცხლება, მესამეს—ნატერის ასრულებაო, და სამსაე გაჩუქებო.“ ცმაეფილს გაეხარდა. წინად ეს ცმაეფილი სულ ხუთი თთვე სწავლობდა ნარდის თამაშობახ სახლში, თაეისს დედ-მამასთან. დაიწყეს თამაშობა. ჯერ ცმაეფილმა აჯობა ბებერსა თამაშობაში, მაგრამ ბოლოს და ბოლოს დროს ბებერმა, აიღო იმ წყეულმა გაქვეავების წკეპლა, დაარტყა ამ მშეენიერს ეაქაკესა და გააქვეა...

ცმაწეილის ახალუნი, რომელიც დედის სახლში კედელზედ ეკიდა, ძირს ჩამოვარდა. დედამ რო ეს შეიტყო და გიგო, ტირილი დაიწყო, დაუძახა უმცროსს შეილსა და უთხრა: „შეილო, შენი უფროსი ძმა დიდს გაჭირვებასა და უბედურებაში იმყოფება დღესაო. ძმამ რო ეს გიგო დედისაგან, მოემზადა, თოფ-იარაღი შემოიტყა და გაუდგა გზასა. ბეერი იარა, თუ ცოტა, გაეიდა სამი წელიწადი. მიეიდა თაეისის ძმის მოყეარეში. ეს ყმაწე

ილი სუყეელაფრით ისე ჭკვანდა თაეისს უფროსს ძმასა, რომ იმათში ეერაფერს განსხვაეებას ეერ შეამჩნეედა კაცის თვალი. ამიტომ მოყვარეებმა ეერ იცნეს, ძლიერ გაიხარეს; ეგონათ, რომ ჩვენი დაკარგული სიძე მოეიდაო. ეახშამი გამართეს, ეიახშეს და სიძე ცოლით ოთახში მოასეენეს. ყმაწეილი გულთმისანი იყო, ყველაფერი იცოდა, რაც მოუეიდა იმის ძმასა, მაგრამ სიიდუმლოს გამეღაენება არაეისთვინ უნდოდა. ამიტომ ძმის მეუღლესთან წოლის უარი არ განაცხადა. მხოლოდ, როდესაც შეეიდნენ ოთახში და მოისეენეს, ამოიღო ხმალი ყმაწეილმა და ძმის ცოლსა და თაეისს შუა დასდო და სთქვა გულში: უკეთუ, ღმერთო, რომელიმე ჩემი სხეული მოხედა ჩემის რძლის სხეულს, მოეიკვეთ, მოეიჭრი იმ წამსეეო. სთქვა ესა და დაიძინა. ქალმა ამ ნაირი ქცეევა რო დაინახა ეითომ ქმრისა, შესწუხდა და ჯარი მოერია. როდესაც გათენებამ მოატანა, ყმაწეილმა უცბად გაიღეიძა, ისისი ფეხის ცერი მოჰხედა რძლის ფეხსა, ძლიერ შესწუხდა, რასაკეირეელია, ადგა და, როგორც აღთქმა მისცა ღმერთს, მოიკვეთა დანით ცერი; მოჭრილი ცერი გაახეია ჩერგბში და ჯიბეში შეინახა, ფეხთ შეიხეია, ტანთ ჩაიცეა

ხომ მუშებზე კიდეე უფრო მოითხეს ხელი წლეანდელის მოსავალთან.

სამაგიეროდ ბახუსი ძალიან მოწყენილი და დალრეგმილი შეგვეექნა, რადგანაც გურიაში ეაზები ნაცარმა სულ ერთიანად შემუსრა. ის დალოცვილი, აქამდე დაწუნებული, «ადესაი-ც-კი (იზაბელას ეაზი) დაკრიანდა და ი შეეიათად თუ ვიმე ახალ-წლამდე სამყოფი მოსეელოდეს. არ ვიცი-კი, ღვთის წინაშე, წელს რით-ღა ჩაიმბიარულებენ ხახას, „აბადელას“ დროს, ჩვენი მხიარული გურულები? ნიშანში-კი ეტყობათ, რომ რუსეი „აჩიშჩენნაია“ უნდა შემოიღონ ხმარებაში. აბა როცა ეს ფიცხელი სასმელი (არაყი) და ფიცხელი გურულები ერთად შეეყრებიან, მაშინ ენახავთ სეირს, მაშინ შეეესწრებით ხანჯლების ტრიალს!

**

მორჩენენ რა ნამუშაერის აღებასა და მოიმსუყეს რა გული კარგის მოსავალით, გურულები ეხლა ფუნს უდებენ თავიანთის ეკკლესიების შენობებს— ძველია, არ გეეკადრება, უკეთესი აეაშენოთო. ოცამდეა სოფელი-კი იქნება დღეს გურიაში, რომ ეკკლესიების ქვითკირის შენობების აგებისათვის ფაცი-ფაცობს და ათასობით ფუთს აგროვებს ამ საგნისათვის; თვითოოულ კომლზე ასი-ორასი მანეთი გაეწერეს. ოცამდეა ღარიბები-კი წიწმატობენ— არ შეგვიძლია ამდენს ფულის გადახდა, ამდენი ფული რომ გადაეიხადოთ, სულ გაეენადგურდებთ, ფუტი (კომლი) გაგეიცოდეთაო, მაგრამ, როგორც ყველგან, ისე ჩვენშიაც ღარიბ-უბედურის სურეილი მდიდარ-შეძლებულის სურეილის კუდი გახლავთ.

ეხლა საქმე იმაზე მიდგა თუ რამელს ადგილს ააშენონ ახალი ეკკლესიები. ადგილის გამოჩრეევამ დასდასობა და დაეიდარაბა გამოიწეია. ყველა კუდამწყერა ჩვენებურს მდიდარს უნდა, რომ ეკკლესია მის სიახლოვეეს აშენდეს. ამ გეარმა სურეილმა და დას-დასობამ ამას წინად იმსხვერპლა აქაური ერთი გამოჩენილი კაცი, რომელიც ერთის დასის მოთაეედ ითვლებოდა.

ამისის უადგილო ეკვესა და უსამართლო ჯაერის დასამტკიცებლად უმცროსმა ძმამ ამოიღო ჯიბიდგან ჩერგბში გახვეული მოჭრილი ფეხის ცერი, აჩვენა ძმასა და უამბო მიზეზი ფეხის ცერის მოკეეთისა...

დაჯაერიანებული ძმა გამხიარულდა, როდესაც გაიგო ძმის ასეთი ერთგულება და წმინდა ნამუსი. რამდენისამე ხნის შემდეგ მოეიდნენ მოაყრისს, მოაყრებს ყველაფერი დაწერილებით უამბეს ძმებმა და შემდეგ ამისა გამართეს დიდი მეჯლისი და წეეულება. ამ წეეულებაში კეთილმა მოხუცებულმა ხელმწიფემ თავისი ტახტი სიძეს ჩაუბარა და დალოცა. ამის ძმაც ხალხის უფროსად დააყენა და უთხრა ლოცვით ამასაც შემდეგი: იყავ კეთილი, გიყვარდეს ძმელი ხალხი ერთ ნაირად და გკონდეს ხათრი ჯერ ღვთისა და მერე შენის ძმა-ხელმწიფისაო...

როდესაც მოხუცებული ხელმწიფე მოკვდა, ძმებმა ხელმწიფობასა და ხალხის უფროსობას თავი დაანებეს, რაც საცხოვრებელი და კარგი რამე ჰქონდათ, მოაგროვეს, თავი მოუყარეს და ისე თაეისს სამშობლოში გადასახლდნენ. სამშობლოში რომ მიეიდნენ ძმები, დედ მამა ისეე ცოცხალი დახვედათ და ძლიერ გაიხარეს. ამდენის საცხოვრებლით თავისი სამშობლო გაამდიდრეს და ააყეავეს ყოველად კეთილმა და ნაქებმა ძმებმა...

— რა ექნა, ღარიბი ეარ, არაფერი გამაჩნიაო, ემუდარება თურმე უარყოფილებს ამ გასაპრწმი ჩაეარდნილი ადამანი, მაგრამ თქვენც არ მიმიკვდეთ, სანამ კარგა არ შეზელენ, მანამ არ მოეშვებიან.

— ნუ ზარმაცობ, გაანძრიე ხელი და ალარ იქნები ღარიბიო, დაუბარებენ თურმე ეს თავ-გასული მორალისტ-პოლიტიკო - ეკონომები, მიატანენ კიდეე რამდენსამე პანღურს და გაისტუმრებენ.

ჯ—ი

ᲥᲔᲛᲝ-ᲠᲐᲭᲐ. ეინ იტყვის, რომ ეე კაცობა წინადაც არა ყოფილიყოს გაერცელებული ქემო-რაჭაში! გაეიხსენოთ ამ შეიდიოდე წლის ამბაეი გლეხთ დეალებისა და აზნაურ მასხარაშვილისა და მაშინ ცხადად დაეინახეთ, რომ ეე-კაცობა წინადაც ყოფილა კურთხეულ ქვემო-რაჭაში. ეს ამბაეი, როგორც მოგახსენებთ, თუმცა „არ ახალია, ძეელია“ და იქნება ზოგიერისთეის არ იყოს საინტერესო, მაგრამ მე-კი ჩემდა თავად საყურადღებოდ მიმაჩნია და ამისი „გამოაშკარაეებაცა მსურს, მით უფრო, რომ ეს ამბაეი თაეის დროზე სრულიად უყურადღებოდ დარჩა; ან-კი ეის უნდა მიექცია ყურადღება და ამოეღო ხმა, როდესაც ყველანი ამ ბედნიერ კუნჭულში მცხოვრებნი მშად არიან, თუ-კი მოახერხეს როგორმე, თაეისის ომმე-მეზობლის სარჩო-საპადებელი ხელში ჩაიგდონ და იმით პირი ჩაიმტკბაუნონ. ესეც რომ არ იყოს, ქვემო-რაჭელები ძლიერ ბეჯითად მისდეეენ ერთს ძეელს-ძეელს ანდაზას: „სნეული პირიო—ღობეს ჩხირიო“. ხმის ამოღება და ისიც ეიღაც გლეხთ დეალებზე რა საკადრისი იქნებოდა...

ეი თეით საქმეც: ერთს მშვენიერს ღილას სოფ. პატარა-ონს მცხოვრები ახ. მ—ი ადგა და მიაზიარა გლეხებს დ—ს საეენახე ალაგი იმ პირობით, რომ თე გლეხები დადებულს ვადამდე გაამშენებენ ეენახს, როგორც რიგი და წესი მოითხოვდა, მაშინ ზეარი ნახეეარი გლეხებს დარჩებოდა და მეორე ნახეეარი მასხარაშვილს. უკეთუ გლეხები პირობას ეერ შეასრულებდნენ, ადგილზედაც ხელი უნდა აეღოთ და ჯარიმაც უნდა გადაეხადათ.

რაღა ბეერი გეეგრძელო, გლეხები ერთგულად და ბეჯითად შეუდგნენ თაეინთს საქმეს, მაგრამ ქართულის ანდაზისა არ იყოს: „ერთმა მხდენელმა ასს მკეთბელს აჯობაო“, ისე მოუეიდათ სბრალო გლეხებს! გაიძეერა აზნაურმა შეუჩინა ხსენებულს გლეხებს ერთი ყოელად ბილწი და ღეთის რისხეა კაცი, რომელიც, რასაც გლეხები დღეს გააკეთებდნენ, ან იმუშაეებდნენ, ისაც ღამე ქურდულად აოხრებდა; აოხრებდა სრულიად-კი არა, ნახეარად; ამას იმიტომ სჩადიოდა, რომ გლეხებისათეის პირობის შესასრულებლად ხელი მოეცარა და აზნაურისათეის ნახეეარად გაშენებული ალაგი მზამზარეულად და გაურჯელად მოეგებინებინა. ყოველმა ცდამ ამაოდ ჩაუარა გლეხებს, ეადა გაუეიდათ და პირობისამებრ ეენახი გაშენებული არ იყო. რა ნახა ეს ჩვენმა დიპლომატ-აზნაურმა, არც აკია და არც აცხელა, ადგა და უჩიეო გლეხებს პირობის შეუსრულებლობა. სამართალმა გაამტყუნა გლეხები და მოესაჯა: ადგილის ჩამორთმეეა და ჯარიმის გადახდა მომჩიერის სასარგებლოდ, მაგრამ რადგანაც ეს ჩენი გამოჩენილი აზნაური მეტის-მეტი გულ-შემატკიეარი გახლდათ, ჯარიმა ალარ გადაახდეინა გლეხებს და (სამგიეროდ) ნახეერად გაშენებულის ეენახის ჩამორთმეეა აკმარა. მოდი და საქეყნოდ ნუ გამოაააშკარაეებ ამისთანა ამბაეს, თუმცა იგი ძეელის ძეელია.

—

ეემორებ, წინადაც იყო აე-კაცობა და გაიძეერობა ქვემო-რაჭაში, მაგრამ ეხლანდელისთანა არასოდეს არა ყოფილა. დღეეანდელი ქვემო-რაჭა ყოველ ნაირის აეაზაკობისა და უზეზეობის ბუდეს წარმოადგენს. ან მაგალითიც: „ერთმა მედაეითნეს, რომელსაც ამბარია ერთის რაჭეელის თაეადის მამული, აი რა საქმე დაჰმართა სოფ. ბოჩეულის ზოგიერთ მეზოურებლებს. ეს მედაეითნე 1884 წელს მოეიდა რაჭაში და გამოაცხადა, რომ ეყიდი ჩემდამო რწმუნებეულს მამულებსაო. ადგილები იყიდა რამდენმამე კაცმა, ფასი რამდენმამე ნაღდად ჩაუბარა გამყიდეელს და დანარჩენში საერთო ეექსილი მისცეს; გაუეიდა ექსილის ეადა; მობრძანდა ექსილი-მედაეითნე დარჩომილის ფულის გასანაღდებლად; მოეალეებმა, როგორც რიგი იყო, დანიშნულს ეადაზე რეულიად ჩაუბარეს ფული. მედაეითნემ მიიღო დანარჩენი ფულებიც, ამოიღო ჯიბიდგან ექსილი და დახია. გულუბრყეელ მოეალეებს რა აფიქრებინებდა, თუ ის ექსილი რაიმე ეშმაკობას გასწეედა; იმათ ეეონათ, რომ მოეალე გაეისტუმრეთ და მორჩა და გათავდაო. მაგრამ რა აღმოსჩნდა! რამდენისამე წლის შემდეგ, როდესაც მყიდეელეები თეინანთს ცოლ-შეილში არნენანდა განისეენებდნენ, ერთს მშვენეირ დილას მსაჯულისაგან მოუეიდათ უწყება, რომელიც მსყიდეელებს სამსჯაეროში იწეედა პასუხის საგებლად. პასუხის-მგებლები ეერ-კი მიხვდნენ, რას მოასწაეებდა ეს ამბაეი. რაღა ბეერი გაეგრძელო, სამნიეე დანიშნულს ეადაზე წარსდგნენ სამსჯაეროსა შინა. მსაჯულმა უთხრა მოპასუხეებს: „ამ მედაეითნისა თქვენ ფული გმართებიათ და რატომ არ აძლეეთო?“ მოპასუხეებმა მიუგეს: რაც გვემართა მაგისი, ერთხელ და სამუდამოდ კიდეე მოეეცით და ხელ-მეორედ ხომ არ გადუხდითო“. ამ სიტყეებზე მომრიგებელმა მსაჯულმა აიღო, ექსილი აჩეენა მოპასუხეებს და ჰკითხა: „განა ეს ექსილი თქვენი ხელ მოწერილი არ არისო?—მოპასუხეები დაუეირდნენ ექსილისა და ერთ-ხმად უპასუხეს: „ექსილი ჩენი ხელ-მოწერილი არის, მაგრამ მაგ ექსილში გასტუმრებული გეეაეს მომჩიარიო“. მაგრამ რას გახდებოდნენ ექსილის წინააღმდეგ? მსაჯულმა კანონისამებრ გადასწეეტა საქმე და მიუსაჯა მოპასუხეებს მომჩიერის დამამყოფილება. ყეელანი დარწმუნებულნი არიან, რომ როდესაც ფულები მიიღო მედაეითნემ, ექსილი თაეისის ხელით დაფხრწა, მაგრამ ნამდეილი-კი არ დაეხია, არამედ სხეა უბრალო ბარათი. მოპასუხეებმა, რადგანაც მოწმეები ჰყაესთ, საჩიერი სადაც ჯერ იყო სისხლის სამართლის წესით დაიწყეს და იმედიც აქესთ, რომ მართლ-მსაჯულება მათ სიმართლეს დამტკიცებს. თანდათან ჩნდება, რომ ამისთანა საქმე ბეერი ჩაუდენია თურქე გამოჩენილს ექსილმედაეითნეს.

X

ᲘᲛᲞᲔᲠᲐᲢᲝᲠᲘ ᲒᲔᲠᲛᲐᲜᲘᲘᲡᲐ

ᲕᲘᲚᲰᲔᲚᲛᲘ II

(დასასრული*)

IV

დიდი გარჩეევა, თუ კაცი ღრმად ჩაუკვირდება, იმპერატორს ეილჰელმისა და ფრიდრიხ III შორის. მართალია, ორიეე ხელ-წიფე აქებს და ადიდებს გერმანიის გაერთიანებას, მაგრამ ეს გერთიანება ორ თაეეს ერთნაირად არ ესმის. ფრიდრიხ III-ის მანიფესტებში განცალკეეებულია გერმანია და პრუსია, მაგრამ ისე განცალკეებულია, რომ ხშირად კაცი ეერ გაარჩეეს, რაზე ლაპარაკობს იმპერატორი, გერმანიაზედ საზოგადოდ, თუ პრუსიაზეო. ფრიდრიხ III ამბობს, რომ ეერთპას მშვიდობას ეპირდებიო, ხოლო მშვიდობას ჰპირდება გერმანიის გულისათეის.

ეილჰელმ II მხოლოდ ერთხელ იხსენებს სიტყეას „გერმანული“, ისიც მაშინ, როცა ამბობს: „ეიდრე სცემს გული გერმანელისა, მამა ჩემი არ იქნება დაეიწყებულიო“. მერე-კი სულ ასეთს სიტყეებს ჰხმარობს: „ტახტი ჩემთა წინაპართაო“, „ეენდობი პრუსიის ერსაო“, „მეფური მოეალეობაო“.

დიდი საქმეა დღესაც-კი გერმანიაში, რას მიეცეს უპირატესობა, გერმანიასა, თუ პრუსიას. ჯერ-ჯერობით ასეა, რომ ან პრუსია შთანთქაეს გერმანიას და გააპრუსიელებს, ან გერმანია გაგერმანელებს პრუსიას. ჭეშმარიტი პრუსიელი არას გზით არ მოინდომებს, რომ იმისი სამშობლო გერმანიაში დაინთქას. ისეე იმას ამბობენს, რომ იმპერია გერმანიისა დაირღეეს და პრუსიის გაკარწყლებას-კი არ ინდომებს. დღესაც ბეერნი არიან ისეთნი პრუსიელნი, რომელთაც არც-კი უნდათ, რომ განმტკიცდეს გაერთიანების საქმე გერმანიაში. ავსტრიელ გერმანელებზე ამბობენ, რომ ჩენ ჩენი სამხრეთის კათოლიკე-გერმანელნიც გეეყოფანო. ჩენ ის გერჩენთან, რომ გერმანია სიერცით პატარა იყოს, რათა პრუსია უფრო დიდი გამოჩნდესო და რათა უფრო მტკიცედ დაიცვას თაეისი განკერძოებულნი თეისებანი, ანდერძნი მამა-პაპანი და ხასიათნიო. დიდი გერმანია წარსულთა დროთა არეულობა იყოო: იქ ყეელა თაეისკენ იწეედა, ყეელა თაეისებურად ჭეეტრობდა, თაეისებურად ჭარნობდაო.

ფრიდრიხ III იყო მეფე პრუსიისა და უნდოდა გერმანიის იმპერატორობაცა. ეილჰელმ II მეფე არის პრუსიისა და იმპერატორიც გერმანიისა, თუმცა მეფობას არას დროს არ დაუქეემდებარებს იმპერატორობას.

მე მგონია, რომ ეილჰელმ II უფრო კანონთ-მცოდნე და დამცველია, ხოლო მამა მისი უფრო მორალისტი იყო. ფრიდრიხ III-მე წარმოსთქეა სიტყეა „თაეისუფლებაზ“. იმის შეილსკი ეს სიტყეა თაეისს დღეში არ წარმოუთქეამს. ფრიდრიხ III-მეე მოიხსენეა „საპირობანი ერისანი“ და სთქეა, რომ, როცა რამ საპირობა გაჩნდება, მაშინეე უნდა დაემყოფილებულ იქნნასო.

ფრიდრიხ III-მე სთქეა: „მე არ შეეხები ქეეყნის უფლებათა“. შეილ-კი ამბობს: ნუ შეეხებით ჩემს ეერგეგენსაო.

ეილჰელმ II-მ სთქეა კიდეე: მე არ ეეკარები ჩემი უფლებანი გაეაერცელო... მშვიდობას დაეიცავ, რამდენადაც შეაძლებელი იქნება ჩემნ-ანაო...

ამითი ეილჰელმ II-ეს ის უნდოდა ეთქეა, რომ მე ის არა ვარ, რაც ზოგიერთებს ეგონეიარო. რა ესთქვათ ახლა ამაზე? ერთის მხრით ეიცით, რომ ეილჰელმი უფლების მოყვარეა და მხედრობის ტრფიალი, მეორეს მხრით ამბობს, რომ არა, მშვიდობა მინდაო. მოტყუებას ხომ ეერ იკადრებს ეეროპისს? მეტად პატიოსანია, მეტად თავ-მომწონეა, რომ თაეისი ისტორია და მეფობა ეისისმე მოტყუებით დაიწყოს. მაშ უნდა ეიფიქროთ, რომ თაეის თაეისთეის თაეადეე უჯობნებია და რაც ბუნება ჭქონდა, რაც ყმაწეილობაში იყო, ის ურა-ჭყო მეფობაში. ყოჩაღმა ცხენოსანმა მოსწეია ლაგამი თაეისს გაფიცხებულს ცხენს და უცბად შეაყენა. ცხენი-კი შეაყენა, მაგრამ ხელში მაინც მათრახი უჭირაეს და, როცა უნდა, ისეე მალე შემოჭკრაეს ქუსლს და გაანურებს ცხენს.

„დაეიცეე მშვიდობას, რამდენადაც-კი შესაძლებელი იქნება ჩემგანო“. აი ეგ „რამდენადაც“ არის ხაფათერაკო, ის ფონი, რომელიც ერთ ალაგს არჩობს. რას ჰნიშნაეს „რამდენადაც“? როდემდის გასტანს ეგ „რამდენადაც“? ეეისაც მშვიდობის დაცეა უნდა დღეეანდელს დღეს ეეროპაში, ისაც უნდა სულითა და გულითაც უყვარდეს იგი მშვიდობა, უნდა უყვარდეს მშვიდობიანობა კაცთა სიყვარულისა და შეწყალებისათეის; ადამიანს დიდებად ის-კი არ უნდა მიაჩნდეს მარტო, რომელი დიდებაც მოიხეეჭება ომითა და მახვილითა. არა, კაცმა ხანდახან თაეისი თაე-მოყვარეობაც უნდა გასწიროს ადამიანობისათეის, კაცობრიობისათეის და მით უფრო მშვიდობის მოყვარე უნდა იყოს, რაც უფრო მეტად ძალეია. „ომია,— ამბობს ფრიდრიხ III:—ადეილი საქმეა ომი; თქვენ არ გინახაეთ ომი! ოჰ, უნდა იცოდეთ, უნდა გენახოთ, რა ჯოჯოხეთია ომი!“

ეილჰელმ მეორეს არ უნახაეს ომი, არ იცის, რა არის ომი. ომი უნახაეს მხოლოდ წიგნებში. მოთხრობა გაეგონია ომისა, ან დეკეშებში უნახაეს ლაშქრობამ მოსული. ან კიდეე ძალეეა მოსილის ჯარის დაბრუნება უნახაეს და მის გამოჯეეებულს სახეზე მხოლოდ სიამოენება ამოეკითხაეს.

ახალგაზდა იმპერატორი უფრო წარსულისაკენ იყურება, ეიდრე მერმისისაკენ. უფრო იმაზე ჭფიქრობს, რაც იყო, რაც წაეიდა, ეიდრე იმაზე, რაც უნდა იყოს, რაც უნდა მოეიდეს. ფრიდრიხ III მწუხარებით ლაპარაკობს თაეის წინაპართა, თაეის მამა-პაპათა შესახებ: ეილეკ-ჰლმი-კი თაე-მოწონებით, სიამაყით, იმ ყმაწეილის გმირის იერით, რომელსაც ჭონია, რომ წინაპარნი, ჩემნი მამა-პაპანი დღეს მე შემომკერიან, მე მიყურებენო. როცა მამა პაპას იგონებს, გეგონებათ ჯარსა და მხედრობას უწოდებს საოცარადაო.

—

ახალი მეფობა დაიწყო შარლოტენბურგში 15 ივნისს 1888 წელს. მეტი ღონე იქნებ იყო, უნდა გული გეგეემგრძენინა ეგ გეეფიქრნა ომზე, უკეთუ არა ბე�ოდნელ ისტორიიდამ, რომ მეფის ტახტზე ასელის დროს არ გამართლდება ხოლმე ყეელა იმისი მუქარა და დაპირებანი. სიყმაწეილე, ახალგაზდობა ეილეკლესია ნებას არ გეაძლეედეს გეეფიქრნა, რომ ასე მალე შეიკე

თაკანს ანკეს კუნძულიდგან მოუყვანინებია ვეფსვი და საქორწილო სიხარულად მიურთმეკია ასალგაზდათთვის. ერთს მეკვირეთაკანს პატარძლისთვის უჩუქებია ორი უშველებელი კვეღი, ხოლო პატარძლის ძმის უბერეო კურდღლის ბაწია მიუძღვნია.

— მეითხველებს კასარეთო, რომ, როგორც უკანასკნელი წერილი ეკრანისა „Graphie“-ისა კეკუწეკს, ქ-ნი ბიერისტოუ ჯან სალად არის თურმე და სასეკეთოდო არა უჩარსრ. მართალია, ბეკდა ეოფილა, მაგრამ ასეკე მობრუნებულა.

— ეკანში გავრცელებულა ხმა, რომ ადელინა პატტი დაიკარგაო. ზოგნი ამბობდნენ თურმე, რომ ვიღაცეკ მოიტაცო, ხოლო ზოგნი,—რომ დაიკარგა და სხვა ამისთანეები. ეს ამბავი ნამდვილი უნდა იყოსო, ამბობენ,—რადგან თვით პროფესორმა ბამაოცსდა ეკნის ერთს უნიკერსიტეტშიო. მაშინეკე მიეიდნენ თურმე პროფესორთან და დაეუწეკ კითხეკ, რომ სად უნდა გადაეჩქარდეოდეს ადელინა პატტია. აი ბოლოს რა აღმოჩენილა: პროფესორი თურმე ლექციასა კითხულობდა სამოკალაქო უფლებაზე შესახებ და სხვათა შორის შეედეკი მაგალითი მოიეკანა თავისის მსეკლობის დასასურათებლად: „წარმო